

PROGRAM GELİŞTİRME

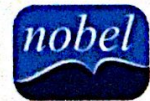
REHBERLİK VE
PSİKOLOJİK DANIŞMA
ALANINDA ÇALIŞANLAR İÇİN

Güncel Program Örnekleri ile

EDITÖRLER

DOÇ. DR. MEHMET KAYA

DOÇ. DR. ÖZGE CAN ARAN

PROGRAM GELİŞTİRME: REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ALANINDA ÇALIŞANLAR İÇİN

Editörler: Doç. Dr. Mehmet KAYA - Doç. Dr. Özge CAN ARAN

Yayın No. : 3713
Psikoloji/PDR No. : 280
ISBN : 978-625-417-018-8
E-ISBN : 978-625-417-019-5
Basım Sayısı : 1. Basım, Ekim 2021

© Copyright 2021, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

Genel Yayın Yönetmeni : Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Genel Yayın Koordinatörü : Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım : Tarkan Kara -erdal@nobelyayin.com-
Redaksiyon : Sergen Öz -sergen@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım : Sezai Özden -sezai@nobelyayin.com-
Baskı Sorumlusu: Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-
Baskı ve Cilt : Sanyıldız Ofset Amb. Kağ. Paz. San. ve Tic. Ltd Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit. 1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / ANKARA

Kütüphane Bilgi Kartı

Kaya, Mehmet., Aran, Özge Can.

Program Geliştirme: Rehberlik ve Psikolojik Danışma Alanında Çalışanlar İçin / Mehmet Kaya , Özge Can Aran

1. Basım. X + 326 s., 16,5x24 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-625-417-018-8

E-ISBN: 978-625-417-019-5

1. Program Geliştirme 2. Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-

Telefon: +90 312 278 50 77 - Faks: 0 312 278 21 65

E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com / www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Ekip Dağıtım, Kida Dağıtım, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

İÇİNDEKİLER

I. EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME

PROGRAM GELİŞTİRMEYE GİRİŞ..... 3

Özge Can Aran

1. Eğitim Programı.....	3
1.1. Eğitim Programının Öğeleri	5
2. Program Geliştirmenin Temelleri	7
2.1. Tarihî temeller	7
2.2. Felsefi temeller.....	9
2.3. Psikolojik Temeller	10
2.4. Sosyolojik temeller.....	11
3. Program Geliştirme Süreci	14
Kaynakça	16

PROGRAM GELİŞTİRME TASARIM VE MODELLERİ 17

Demet Özmat

1. Eğitim Programı Tasarımları	17
1.1. Konu Merkezli Tasarımlar	18
1.2. Öğrenen Merkezli Tasarımlar	20
1.3. Sorun Merkezli Eğitim Programı Tasarımları	21
2. Eğitimde Program Geliştirme Modelleri.....	22
2.1. Tyler Modeli.....	22
2.2. Hilda Taba Modeli.....	26
2.3. Taba-Tyler Modeli	27
2.4. Saylor, Alexander ve Lewis Modeli.....	27
2.5. Oliva Modeli	29
3. Yeniden Kavramsallaştırma ve Program Geliştirme	30
Kaynakça	31

PROGRAM GELİŞTİRMEDE PLANLAMA SÜRECİ 33

İshak Kozikoğlu

1. Program Geliştirme Sürecinde Planlamanın Önemi	33
2. Program Geliştirme Sürecinde Planlamanın Aşamaları.....	34

2.1. Program Geliştirme Çalışma Gruplarının Oluşturulması.....	35
2.1.1. Karar ve Koordinasyon Grubu.....	35
2.1.2. Çalışma Grubu.....	36
2.1.3. Danışma Grubu	36
2.2. Program Geliştirme Çalışma Planının Hazırlanması	37
2.3. İhtiyaç Analizi	39
Kaynakça	48

PROGRAMI HAZIRLAMA VE UYGULAMA SÜRECİ.....51

Şehnaz Nigar Çelik

1. Programı Hazırlama Süreci	51
1.1. Hedefler	51
1.2. Eğitim Durumları	64
1.3. Değerlendirme	70
2. Programı Uygulama Süreci	72
2.1. Öğretim Programının Uygulamasında Öğrencinin Rolü.....	72
2.2. Öğretim Programının Uygulamasında Öğretmenin Rolü	73
2.3. Öğretim Programının Uygulanmasında Okul Yöneticilerinin Görevi.....	73
2.4. Eğitim Programının Uygulanmasında Bakanlık Yöneticilerinin Rolü.....	74
Kaynakça	75

PROGRAM DEĞERLENDİRME SÜRECİ.....77

Abdul Samet Demirkaya

1. Program Değerlendirme	78
1.1. Program Değerlendirmenin Önemi	79
1.2. Program Geliştirme-Değerlendirme İlişkisi	80
1.3. Program Değerlendirme Sürecinin Aşamaları.....	82
2. Program Değerlendirme Yaklaşım ve Modelleri.....	84
2.1. Tyler'ın Program Değerlendirme Modeli	84
2.2. Metfessel-Michael'in Program Değerlendirme Modeli	86
2.3. Provus'un Farka Dayalı Değerlendirme Modeli	86
2.4. Ertürk'ün Program Değerlendirme Yaklaşımı.....	87
2.5. Scriven – Hedeften Bağımsız Değerlendirme Modeli	88
2.6. Stufflebeam'in Çevre-Girdi-Süreç-Ürün (CIPP) Modeli	89
2.7. Saylor-Alexander-Lewis Modeli	90
2.8. Stake'in Uygunluk-Olasılık Modeli	90
2.9. Eisner'in Eğitsel Uzmanlık-Eleştiri Modeli	91
2.10. Posner'in Programın Analizi Yaklaşımı.....	92
3. Eklektik Bir Yaklaşımla Program Değerlendirme.....	92
Kaynakça	94

II. OKULLARDA REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI GELİŞTİRME

OKUL RPD PROGRAMLARININ TARİHÇESİ VE OKUL RPD PROGRAM MODELLERİ99

Dilek Gençtanırım Kurt

1. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programlarının Tarihçesi.....	100
2. Okul Rpd Hizmetlerinin Tarihsel Gelişiminde Rol Gösteren Modeller.....	104
2.1. Hizmetler Modeli.....	104
2.2. Süreç Modeli.....	105
2.3. Görevler Modeli:.....	105
2.4. Program Modeli:.....	106
3. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Program Modelleri.....	106
3.1. Kapsamlı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı Modeli:.....	107
3.2. Gelişimsel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Modeli.....	112
3.3. Amerikan Okul Psikolojik Danışmanlığı Ulusal Modeli (ASCA Modeli).....	117
3.4. Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri Modeli.....	120
3.5. Dönüşen Okul Psikolojik Danışmanlığı Girişimi (Transforming School Counseling).....	123
Kaynakça	125

OKUL RPD PROGRAMLARININ AŞAMALARI (PLANLAMA VE HAZIRLAMA) 129

Eda Biçener - Mehmet Kaya

1. Planlama Aşaması	130
1.1. Kurulların Oluşturulması.....	130
1.2. Programın Açıklamalar Bölümü.....	133
1.3. Kaynaklar ve Bütçe	134
1.4. Program Geliştirme Takvimi.....	135
1.5. Mevcut Program, İhtiyaç ve Güç Analizi.....	135
2. Hazırlama Aşaması	136
2.1. Amaç ve Hedeflerin Belirlenmesi	137
2.2. İçeriğin Belirlenmesi	138
2.3. Kazanımların Belirlenmesi	139
2.4. Hizmet Sunum Planının Belirlenmesi	143
2.5. Çalışma Takviminin Oluşturulması.....	149
Kaynakça	150

OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMLARININ UYGULANMASI VE ROLLER 153
Aydın Söylemez

1. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programlarının Uygulanması	153
2. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programlarında Roller	161
2.1. Okul Psikolojik Danışmanın Rolü	164
2.2. Okul yönetiminin Rolü	165
2.3. Okul personelinin Rolü	165
2.4. Ebeveynlerin Rolü	165
2.5. Öğrencilerin Rolü	166
Kaynakça	167

OKUL RPD PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 169
Filiz Gültekin - Hazel Duru

1. Okul RPD Programlarının Değerlendirilmesinin Önemi	169
2. Okul RPD Programlarında Değerlendirme Konuları	171
3. Okul RPD Programlarında Değerlendirme İlkeleri	172
4. Okul RPD Programlarında Değerlendirme Yöntemleri	174
5. Okul RPD Programlarını Değerlendirmede Zamanlama	176
6. Okul RPD Programlarını Değerlendirme Modelleri	176
6.1. Gysbers ve Henderson'un Değerlendirme Modeli	177
6.2. Schmidt'in Değerlendirme Modeli	182
6.3. Rye ve Sparks'ın Değerlendirme Modeli	184
6.4. M.E.A.S.U.R.E. Modeli	186
6.5. Lapan'ın Değerlendirme Modeli	188
7. Okul RPD Programlarını Değerlendirmede Veri Toplama Teknikleri	190
7.1. Gözlem	190
7.2. Görüşme	191
7.3. Anket	192
Kaynakça	193

OKULLARDA REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMLARINDA KULLANILAN ETKİNLİKLER VE ETKİNLİK ÖRNEKLERİ 197
Neslihan Arıcı-Özcan - Neslihan Yaman

1. Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programları - Etkinliklerin Belirlenme Süreci	199
2. Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programları - Etkinliklerin Kapsamı ve İçeriği	201

3. Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Program Etkinliklerin Hazırlanması, Uygulanması ve Dikkat Edilecek Unsurlar.....	202
3.1. Hazırlanma Sürecinde Dikkat Edilmesi Gerekenler	203
4. Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programlarındaki Etkinliklerin Değerlendirilmesi Süreci	206
4.1. Sonuç Odaklı Değerlendirme:.....	207
4.2. Süreç Odaklı Değerlendirme.....	207
5. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programlarında Yer Alabilecek Etkinlik Örnekleri	207
6. Sonuç.....	225
Kaynakça	225

PSIKOEĞİTSEL GRUP PROGRAMLARININ GELİŞTİRİLMESİ227

Ahmet Togay - Seval Kızıldağ Şahin

1. Psikoeğitsel Grup Programlarına Genel Bir Bakış	228
2. Okullarda Çocuk ve Ergenler için Psikoeğitsel Grup Programlarının Hazırlanması ve Planlanması	228
3. Psikoeğitsel Grup Programına Karar Verme.....	229
3.1. İhtiyaç Belirleme	229
3.2. İlgili Güncel Alanyazını Tarama	230
3.3. Temel Alınacak Kuramsal Yaklaşımı Belirleme.....	230
3.4. Grubun Amaç ve Hedefleri	231
3.5. Oturumun Yapılacağı Yer ve Fiziksel Koşullar	232
3.6. Oturum Süresi, Sıklığı ve Sayısı	232
3.7. Grup Kompozisyonu	233
3.8. Oturum Yapısı ve Etkinlikler	234
3.9. Değerlendirme	236
4. Psikoeğitsel Grup Programlarının İçeriği.....	237
5. Psikoeğitsel Grup Programlarında Grup Liderinin Hazırlığı.....	240
5.1. Yardımcı Liderlik.....	241
5.2. Psikoeğitsel Grup Programları için Süpervizyon	241
5.3. Etik ile İlgili Hususlar	242
6. Grup Üyelerinin Seçimi ve Grubun Oluşturulması	243
7. Psikoeğitsel Grup Uygulamasının Aşamaları	245
7.1. Başlangıç Aşaması	245
7.2. Çalışma/Eylem Aşaması.....	246
7.3. Sonlandırma Aşaması.....	247
Kaynakça	253

Bölüm 10

OKULLARDA REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMLARINDA KULLANILAN ETKİNLİKLER VE ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Neslihan Arıcı-Özcan* - Neslihan Yaman**

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetleri; bireyi tanımak, bireyin kendini tanımasına yardımcı olmak, ilgi ve yeteneklerini keşfedip geliştirmesinde, problemlerini fark edip çözümler üretmesinde ve çevresine uyum sağlayabilmesinde ona eşlik etmeye yönelik etkinlikleri içermektedir. Etkinliklerle amaçlanan; öğrencilerin psikolojik olarak sağlıklı, kendine dair farkındalığı yüksek ve güven duyan, kendine uygun eğitsel ve mesleki kararlar alabilen, kişiler arası ilişkileri gelişmiş, kendini doğru ifade edebilen, sorumluluklarını üstlenen, yaşamdan keyif alan bireyler olma sürecinde onlara eşlik etmedir. Rehberlik ve psikolojik danışma etkinlikleri; ders değildir, öğrencilerin gönüllülüğü esastır, öğrenci merkezlidir. Temelinde her bir öğrencinin birbirinden farklı ve değerli olduğu inancı yatar (Kızıl, 2007).

Bireyin bir bütün olarak gelişimini ve gelişim düzeyine uygun ilerlemesini amaçlayan (Yeşilyaprak, 2015) bu hizmetler, öğrencilerin kapsamlı ve gelişimsel özelliklerinin temele alınarak yürütüldüğü 90'lı yıllardan itibaren program temelli olarak yürütülmektedir. Bu doğrultuda, okul öncesi ile 12. sınıf arası tüm eğitim kademelerinde gerçekleştirilecek olan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programlı hâle gelmiştir (Bölükbaşı-Macit, 2017). Öğrencinin kendini daha iyi tanıması ve kabul etmesi; kendisi için olumlu kararlar alması ve bu kararları uygu-

* Doç. Dr., Medeniyet Üniversitesi, neslihan.ozcan@medeniyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6169-1445

** Dr. Öğr.Üyesi, Yalova Üniversitesi, neslihan.yaman@yalova.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0324-2390

laması, karşısına çıkan sorunlarla baş edebilmesi, potansiyelini verimli bir şekilde kullanabilmesinde eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önemli bir yeri vardır (Yeşilyaprak, 2015).

Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde önleme ve müdahale etmeye yönelik iki yönlü yaklaşımın ilk ayağı, okul rehberlik ve psikolojik danışma programları ve bu programlar kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerdir (ASCA 2012). Bu etkinlikler, okul rehberlik ve psikolojik danışma programlarının önemli birer parçasıdır (Erkan, 2018a). Hazırlanan etkinlikler içerikleri bakımından gelişimsel, doğası gereği önleyici, amaçları bakımından kapsamlıdır (ASCA 2012). Planlanan etkinlikler kişisel/sosyal gelişim, eğitsel, mesleki (Kepçeoğlu, 2010) ve toplumsal farkındalık alanlarına yönelik yapılandırılır. Etkinlik süreçleri, planlama, hazırlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını içermektedir (Gysbers ve Henderson, 1988). Okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kapsamında planlanan etkinliklerin kişisel/sosyal gelişim, eğitsel, mesleki alanlar ve toplumsal farkındalık alanlarında öğrencilerin desteklenmesindeki hedeflerinden bazılarını şu şekilde belirtebiliriz:

Kişisel/sosyal gelişim alanı için planlanacak etkinliklerin genel amaçları:

- Öğrencilerin bireysel özelliklerini fark etmek ve yeteneklerini geliştirmek
- Öz güvenlerini ve olumlu algılarını geliştirmek
- Duygularını tanımlarını, kendilerini doğru bir şekilde ifade etmelerini ve duygu düzenleme becerileri geliştirmelerini desteklemek
- Öğrencinin duygusal, sosyal ve davranışsal sorunlarına odaklanmak ve onlarda farkındalık oluşturmak
- Sınırlarını korumalarını, başkalarının sınırlarına saygı duymalarını ve kurallara göre hareket etmelerini sağlamak
- Problem çözme, etkili iletişim ve uyum becerilerini geliştirmek (Özbay, 2014)
- Olumlu sosyal beceriler geliştirmelerine ve saygıya dayalı anlamlı ilişkiler kurmalarına yardımcı olmak
- Özerklik kazanmaları ve sorumluluk almalarına katkı sağlamak

Eğitsel alanı için planlanacak etkinliklerin genel amaçları:

- Bilişsel becerilerinin gelişimini desteklemek
- Farklı eğitim-öğretim kademelerine geçişlerde hazır oluşu desteklemek (Yeşilyaprak, 2015)